

NÉPI IMÁDSÁGOK VÁSÁRHELY KÖRNYÉKÉRŐL

Az archaikus, népi imádságok fölfedezését a nyughatatlan szőregi káplánnak, Kálmány Lajosnak köszönhetjük. Ő gyűjtött először népi imádságokat Magyarországon, méghozzá Szőregen, Deszken, Őszentivánon, Térváron és Törökkánizsán. A gyűjtött imádságok a *Szeged népe* című gyűjteményének Szeged vidéke népköltése alcímű 3. kötetében jelentek meg.

Bizonyára azért figyelt föl rájuk a tudós pap, mert leírva sohasem találkozott velük, imádkozni pedig soha senkitől sem hallotta. A gyűjtés során botlott beléjük, és akkor határozhatta el, hogy tizenhárom ilyen imádságot leír, megőrzi a néprajztudomány számára.

Az archaikus népi imádságok jelentőségét Bálint Sándor is fölismerete, aki 1937-ben írta föl a figyelmet azok gyűjtésére. Ám a világháború légköre nem kedvezett az imádságok újbóli fölfedezésének és gyűjtésének.

1968. december 17-én, Nagyberényben azonban Erdélyi Zsuzsanna néprajzkutató ritka szépségű és hosszúságú imádságot tett hangszalagra Babos Jánosné 98 éves asszonytól.

Ezzel ismét az érdeklődés, a gyűjtés középpontjába kerültek az igencsak elfeledett népi imádságok. A népi imádságok gyűjtésébe jómagam az 1960-as évek elején kapcsolódtam be. Ferencszállás, Kiszombor kezdő tanári állomáshelyemen kutattam az imádságok után. A gyűjtést egész Csongrád megyére kiterjesztettem. Hatvankét községben és a hozzá tartozó tanyavilágban gyűjtöttem imádságokat, amelyek kötetben 1978-ban jelentek meg.

A *Föld szülte fűjét – Szeged környéki rítványok és népi imádságok* című gyűjtemény a szegedi Somogyi-könyvtár adta ki. Lektora Erdélyi Zsuzsanna, szerkesztője Péter László volt.

Sohasem gondoltam volna, hogy évtizedeket áldozok az életemből népi imádságok, táltos-mondák, Krisztus-legendák, babonák és hiedelmek gyűjtésére. Ám a megismert szépséges néprajzi anyagok gyűjtése elől nem térhettem ki. Olyan elemi erővel hatottak költészetemre, hogy szinte megszállottan kutattam az ismeretlen szövegek után.

A népi imádságokról tudni illik, hogy azok sem leírásra, sem nyomtatásra nem kerültek. Igaz, akadt néhány soros imádság olykor egy-egy imaponyván, de hol volt ez azoktól az ötven-hatvan soros imádságoktól, amiket az asszonyaim imádkoztak a mindent megőrző magnetofon, vagy éppenséggel a tévéfölvétel előtt!

A gyűjtés során akadtak gátló tényezők is. A vallás azokban az esztendőkből „idejét múlt” dolognak számított. Leginkább az idősökre számíthattam és számítottam is. Őket kerestem, őket kértem meg, hogy a szülőktől örökölt imádságukat mondják el.

Csodálkozva néztek rám sok helyen. Emlekszem, valaki megjegyezte:

„Bözs! Gyere mán. Ilyet még nem hallottál. Sződik az imát!”

Mert mi is történt valójában? Mészáros István: *Egy dokumentum 1947-ből* írásából idézek: „A második világháború után a magyar katolikus egyház, a magyar társadalom egy teljesen új ténnyel találta magát szemben, amely 1945 előtt ismeretlen volt hazánkban: testközelbe került az ateizmus, a materializmus, mégpedig szervezett, tömeges és hivatalos formában. Ezt akkor már jelentős társadalmi erők a vallásos világnézetnél magasabb rendnek tartották, egyes hatalmon lévő pártok ezt hivatalosan hirdették, a maguk állami-önkormányzati hivatali köreikben előbb rejtetten, majd nyilvánosan érvényesítették.”

Minden egyházi megnyilvánulás, mondjuk a hitoktatás, a keresztesítés, a templomok látogatása a „nem ajánlott” kategóriába tartozott. Miután újságíróként dolgoztam, végül sikerült „hozzájútom” az egyházi lapban való publikációnak miatt egy komoly figyelmeztetéshez, amely fegyelmi tárgyalással járt.

Ebbe a légkörbe robban be Erdélyi Zsuzsanna fölfedezése, a népi imádságok bemutatása a Magyar Tudományos Akadémián 1974-ben. Ebben a légkörben kezdtem meg és folytattam a gyűjtést 1960-tól 1990-ig. Mindvégig hangoztattam egy költői gondolatot: „Is-ten olykor megmutatja magát / És mindig a legnehezebb órákban!”

Az asszonyok pedig imádkoztak, és az adataikat is rámondták a hangszalagra. De vajon honnan valók ezek az imádságok, amelyek magyarul szólnak meg. Magyarul, amikor tudjuk jól, hogy a 18. század végéig a latin volt a köznyelv. Vagy talán a paraszti rétegekben őrizték a magyar nyelvet az *Ómagyar Mária-siralom* idejéből. Az eredetüket vizsgálva Erdélyi Zsuzsanna megállapítja: „Mint szövegek egykori irodalmi valóságot tükröznek. Nem utolsó sorban a magyar középkor nemlétezőnek hitt, jobbik esetben csak gyér szórványok és nemzetközi analógiák alapján valószínűsített, ám elveszettek hitt műfajairól szólnak. Így az Európa-szerte virágzó himnusz- és énekköltészetéről, különös tekintettel a Mária-siralom-műfaj népszerű gyakorlatára. Pogány hiedelemmozzanatok, krisztusi pecsétel hitelesített szoláris képzetek keverednek a középkori egyházi költészet töredékeivel.”

Ebből a „sokféleségből” varázsolta a nép szépséges imádságokat, miközben használatukat maga az egyház is tiltotta. Hiszen „aki ezt az imádságot elmondja, hét halálos bűne bocsáttatik meg.” Ez az imádságzáró, ez az „összegzés” nem tartozik sem a liturgia, sem a hierarchia rendjébe. A hívó önmagát oldozza föl. Azt végzi el, ami a pap joga és kötelessége.

Nos, ezért nem tetszettek az apokrifok az egyháznak. Nagyot változott azonban a világ! Lékai László esztergomi érsek maga is személyesen támogatta Erdélyi Zsuzsanna egész Magyarországra kiterjedő gyűjtői tevékenységét. Bár akadt néhány falu e hazában, ahonnan rendőrökkel vezetették ki Erdélyi János unokáját, a népi imádságok Nagyasszonyát. Az imádságok gyűjtése azonban folytatódott. 1974-ben pedig a Magyar Tudományos Akadémián tartott bemutató alkalmával önálló néprajzi kategóriává avatták az archaikus, népi imádságokat mint műfajt. Juhász Ferenc költő pedig így méltatta az újonnan föl talált szépséges imádságokat: „Hatalmas kincs birtokába jutottunk most, ezek a legtisztább népköltészeté vedlett imák nemcsak történelmi múltunk, de a költészetmúltunk a nép szívéből kitemetődött lángoló aranyleletei, erejük, igézetük, tisztságuk, mint az aranyláncoké és a tiszta csontoké.”

Zömében esteli imádságot gyűjtöttem, amelyek indító sora így hangzik: „Én lefekszek én ágyamba...” Majd ezt többféle imamotívum követi, de van úgy, hogy csak ez a négy, vagy hatsoros imádság az adatközlő esti imája.

Az alábbiakban Mindszentről, Mártélyról, Szegvárról, Földeákról adok közre hosszabb imaszövegeket. Az imáknak én adtam címet.

Szent Anna asszony, te is menj el!

Én lefekszek én ágyamba,
mint Úrjézus koporsóba.
Fejem felett három angyal.
Egyik öröz éjfélig,
a másik hajnalig,
a harmadik utolsó órámig.
Jézusom tied vagyok,
Te pedig az enyém (sír)
Mikor este elszunnyadok,
megjelennek a csillagok.
Magos mennyből
eljönnek a kisangyalok.
Ehun gyün a Jézus,
lelkünk megváltó Jézus.
Hozz minekünk kenetet,
oltáriszentséget,
akibe megnyugszik a mi bűnös lelkünk.
Szent Anna asszony, te is menj el
a fekete földnek színére,
és jelentsd a te Ádám-bűnös fiadnak
és szolgálóleányodnak, hogy
aki ezt az imádságot
este lefektében,
reggel felkeltében elmondja,
úgy részesítem Atyám országában,
az örök boldogságban. Amen.

Édesanyám imája vót ez, oszt én megtanultam tőle. Templomban? Magamban elimádkoztam, de ott nem szoktuk. Ezt maga Jézus parancsolta. Azért is mondom. (Sír.)

Mindszent, 1975. július 3. Apró Mihályné Szunyvi Julianna, 1909.

Összejártam 1801 templomot

Hajnal, hajnal, szép piros hajnal,
kiben Mária nyugszik.

Nap tőle keletik,
pokol tőle eltávódzik.
A menyékben csendítenek
az angyalok ott lészölnek.

Ó, Szűz korona!
Ehén gyün a Boldogságos Szűz Mária.
Hoz nekünk kehelyt, kenetöt,
oltáriszentségöt.

Mária töri szent kezit,
hullatja szent könnyit.

Odamén Szent Anna asszony,
kérdézi: Mária leányom,
miért töröd szent kezedet?

Miért hullajtod szent könnyedet?
Hogyne törném szent kezemet,
hogyne hullajtanám szent könnyemet,
mikor összejártam
ezernyolcszázegy templomot,
mégsem találtam szent fiamat,
a Jézust!

Eredj a zsidók templomába,
megtalálod szent fiadat, a Jézust!

Mit vigyünk neki ajándékol?
Vigyünk neki egy köröszöt.

Bizon, bizon, mondom néktek,
aki ezt a kis imádságot
este-reggel elmondaná,
fölvinném az Atyám országába,
hogy részesüljön az örök
boldogságba. Amen.

Ezt este is, reggel is szoktam mondani.
Édesanyámtú tanultam. Az életem? Nehéz sorom vót nekem. Az uram odajárt kubikon. Négy gyerekem vót, az a szép fiam meg odamaradt a háborúba.

Bozó Istvánné Gál Rozália, 1895. (Felvétel: Mindszent, 1974. július 17.)

Kelj föl, kelj föl, Mária!

Én lefekszök én ágyamba,
mint Úrjézus koporsóba.
Mellém töszöm két karomat,
két misemondó gyertyámat.
A kakasok megszólaltak,
Máriát kiáltának.

Kelj föl, kelj föl Mária!
Viszik a te szent fiadat
a keresztfára.

Három csöpp vére elcsöppent.
Az angyalok fölszödték,
aranytányérra tötték,
az kehelybe öntötték.

Krisztus színe elébevitték.
Aki ezt este lefektébe,
röggel fölkeltébe elmondja,
vele léssen a Krisztus Jézus
a Paradicsomba. Amen.

Mártély, 1978. július 1. Kiss Ferencné Gál Erzsébet, 1892, Mindszent

Búcsút járnak az angyalok

Én lefekszem én ágyamba,
mint Úrjézus koporsóba.
Három angyal fejem fölött,
egyik őriz,
másik vigyáz,
harmadik az én bűnös lelkem szabadítja.

Kerüld gonosz a házamat,
őrizd angyal a lelkemet,
hogy kísértésbe ne essek!
Ehun gyün a Jézus,
lelkem látó Jézus,
békesség, szállásadó Jézus.

Kész a lélek,
beteg a test sok bűnnek miatta.
Ha én minden nap gyovont ember lehetnék,
Mária kapuja kinyílna.

Krisztus születék,
zsidók által verték,
piros vére hullajték,
az angyalok fölszedték,
kehelybe öntötték.

Aki ezt este-reggel elmondja,
vélem léssen a Paradicsomba
az örök dicsőségbe.

Szólnak a mennyei szent harangok,
búcsút járnak az angyalok.
Részeltessék engemet is az Úristen
szent misemondásába,
az angyalok szent búcsújárásukba.

Ma vala péntek,
annak napja vala.
Mén a Jézus kínnak kénjára,
Kénján esik esetje,
hét szépséges sebe,
kiből kieresztve az ő áldott vére.
Az én házam szent Antal,
négy sarkába négy angyal,
közepibe szent oltár.

SZŰZ MÁRIA A KIS JÉZUSSAL
fametszet

Magos keresztfán az Úrjézus
fölfeszítve,
aranyhaja leeresztve,
gyöngé szíve szomorodva,
piros vére kiomolva.
Aki ezt minden pénteken
háromszor elmondja,
pokol kapuja betetik,
mennysország ajtaja kinyílik,
és úgy vitetik fel a
boldog mennysországba. Ámen.

Bihari Ilona, 1930. Szegvár (Felvétel: 1978. július 18.)

Ágnám-fágnám

Kakasok szólanak,
Máriát kiáltanak.
Kelj fel, Mária,
megfogták Krisztus Urunkat!
Felnézek a magos égre,
ott látok egy kápolnát.
Kívül aranyos,
belül kegyelmes,
ott térdel Krisztus Urunk
térdig vérbe,
könyékig könnybe.
Ágnám-fágnám.
Fa szülte bimbáját,
bimbaja szülte virágját,
virágja szülte Máriát,
Mária szülte a kis Jézust,
a világ megváltóját.

Tudja, hogy mit jelent az, hogy „ágnám-fágnám”? Nem tudom. Én így tanultam az én drága anyámtól, osztán így mondom.

Bakos Istvánné Vetró Anna, 1938, Földeák (felvétel: 1969. augusztus 27.)